

Fråga – vi svarar

Under denna rubrik besvaras frågor i anslutning till svenskt språkbruk. Frågorna kan även gälla svenska ortnamn och dialekter i Finland och besvaras då av dialekt- och ortnamnsforskarna inom byrån.

Skall titlar stå i bestämd eller obestämd form?

Användningen av titlar i samband med namn är ett problem som blivit rätt så njugett behandlat i språkvårdslitteraturen. Frågan om bestämd eller obestämd form hänger samman med titelns typ (examen eller yrkesbeskrivning), om titeln används ensamt eller tillsammans med namnet och på sammanhanget där titeln används.

När en titel står ensam framför namnet har den i modern svenska vanligen obestämd form: *byråchef, skoldirektör, professor, merkonom*. Klart beskrivande titlar (yrkesbenämningar, beskrivningar av tjänsteställning) står ofta i bestämd form: *betongarbetaren, skådespelaren, planeraren, forskaren, hamnvakten, chefläkaren*. Detsamma gäller korta traditionella yrkesbenämningar som *bonden, smeden, lotsen*. Också *prosten* står alltid i bestämd form. Vidare står titlar som är neutrum alltid i bestämd form framför ett namn: *forskningsbiträdet, bergsrådet, lagstiftningsrådet*. I den mån särskilda kvinnliga titlar används står också dessa i bestämd form; *sjuksköterskan, städerskan, flygvårdinnan*.

Om titeln är åtföljd av en bestämning, måste den stå i bestämd form: *skoldirektören i Jakobstad NN, professorn i pedagogik NN*. Om man använder två titlar efter varandra framför samma namn står den första normalt i bestämd form: *skoldirektören, doktor XX, avdelningschefen, magister YY*. I dessa fall är den första titeln oftast egentligen en beskrivning av vederbörandes tjänsteställning, medan den senare är t.ex. en akademisk titel.

Om titlarna inte åtföljs av namnet, utan används ensamma i tilltal eller omtal skall de stå i bestämd form: *Varsågod, professorn! Pastorn kommer snart*. — Ett fall för sig utgör matrikeltext och liknande, där titlarna räknas upp efter namnet. Då står de alla i obestämd form: *NN, friherre, filosofie magister, bergsråd*.

HS

Kielikeskus har översatts till svenska med *språkcentral* men också med *språkcentrum*, pl. centrum. För att upprätthålla vårt goda rykte som språkexperter borde vi komma överens om en gemensam översättning. Vad rekommenderas?

Undrar centralfruar

Det finns ett stort antal myndigheter och institutioner som i sitt finska namn har slutleden *-keskus*. I de flesta fallen ingår elementet *central* i det officiella svenska namnet: Statens tryckericentral, Forskningscentralen för de inhemska språken, Centralen för teknisk terminologi. Också i Sverige förekommer i viss mån motsvarande bruk, t.ex. Tekniska nomenklaturcentralen. Den vanliga användningen av *central* i dessa sammanhang i Finland är i varje fall uppenbarligen en följd av finsk påverkan. Statistikcentralen motsvaras i Sverige av Statistiska centralbyrån, Statens utbildningscentral av Statens institut för personaladministration och personalutbildning, Statens studiestödscentral av Centrala studiestödsnämnden och Pen-

sionsskyddscentralen närmast av Allmänna pensionsfonden. Motsvarigheterna till det som hos oss kallas forskningscentraler kallas i Sverige oftast forskningsanstalter. En förteckning över statliga myndigheter i Sverige upptar bara två centraler: Försvarets datacentral och Data-maskincentralen för administrativ behandling.

I det aktuella fallet *kielikeskus* förefaller det som om *central* inte var det helt adekvata ordet, bl.a. för att det inte är fråga om egentliga centralanstalter. Någon direkt motsvarighet till dessa inrättningar finns inte vid svenska universitet. I Åbo Akademi kallas institutionen Språktjänst, vilket är en rätt lyckad benämning. Det är i varje fall uppenbart att vi som översättning av *kielikeskus* huvudsakligen har att välja mellan de tre alternativen *språkcentral*, *språkcentrum* och *språkcenter*. Om vi utgår från att *-central* inte är en lämplig slutled, återstår *-centrum* och *-center*. De orden är i och för sig likvärdiga, men det har visat sig att det latinska *centrum* är besvärligt att hantera (hur skall best. form sing., obest. och best. form plur. lyda?). Vi har därför i fall som detta på senare tid snarast rekommenderat användningen av det angloamerikanska *-center* (*centret*, *centrer*). Slutsatsen blir alltså att vi i vår rekommendation stannar för ordet *språkcenter*.

Vad gäller *tutkimuskeskus* så är ju det svenska *forskningscentral* fastslaget i många namn på centrala statliga forskningsanstalter (t.ex. Forskningscentralen för de inhemska språken). I enskilda företag är detta ord däremot inte så lämpligt, och där rekommenderar vi snarast just *forskningsanstalt*.

Slutligen kan det vara skäl att nämna att även *telefoncentral* är ett i huvudsak finländskt ord. I Sverige används antingen *telefonväxel* eller *telefonstation*. Någon orsak att frånga det etablerade *central* i denna betydelse har vi emellertid knappast. MR

Kan man skriva "Bifogade sänder vi tre exemplar . . ." eller bör det vara "Bifogat sänder vi tre exemplar . . ."?"

Den enda riktiga formen är *bifogat*. Ordet är här ett adverb och böjs alltså inte i kongruens med det som bifogas. På samma sätt skriver man "Vi motser tacksamt er beställning", alltså inte "tacksamma". Däremot bör man på svenska säga "Vi ställer oss *positiva*", "Jag förhåller mig skeptisk". Norskan uttrycker liksom finskan detta med adverb: stille seg positivt. MR

Begäran och förfrågan – hur böjs de i pluralis?

Hur skall man i svenskan hantera ord som *begäran* och *förfrågan* när man behöver använda dem i pluralis? *Förfrågan* är inget större problem, det går bra att skriva *förfrågningar* (trots att detta egentligen utgår från grundformen *förfrågning*). *Begäran* måste däremot omskrivas i pluralis: Vi har fått *anbudsbegäran* från flera köpare eller ett flertal *anbudsförfrågningar* (useita tarjouspyyntöjä), han framställde två *önskemål* (kaksi pyyntöä). MR

Avser vattendrag endast rinnande vatten eller avser det också sjöar (liksom finskans *vesistö*)?

I den mån sjöar inräknas i begreppet vattendrag är det närmast som delar av ett rinnande vattensystem. I de flesta fall är det därför skäl att översätta det finska *vesistö* med *sjöar och vattendrag*. MR